

BRANJE V PROJEKTU MEDGENERACIJSKEGA BRANJA

Pri Društvu Bralna značka Slovenije – ZPMS smo v sodelovanju z Javno agencijo za knjigo RS v šolskem letu 2014/2015 osnovali projekt MEDGENERACIJSKO BRANJE MLADINSKIH KNJIG (kratko: MG-branje) (1), ki v šolskem letu 2018/2019 poteka že petič.

Od vsega začetka koordinatorice skupin po vsakem bralnem srečanju pripravijo poročilo na posebnem obrazcu in nam ga pošljejo. Pričujoči prispevek je nastal na podlagi podatkov iz poročil prvih štirih let; projekt v času oddaje prispevka v tem šolskem letu namreč še ni zaključen. (2)

KDO VSE BERE

V projektu se povezujejo skupine mladih bralk¹ 3. triletja osnovne šole in srednjih šol ter odrasle bralke na isti šoli, v bližnji splošni knjižnici, v domačem kraju ipd. Skupine so zelo raznolike (učenke 3. triletja in učiteljice, med njimi tudi upokojene; učenke 3. triletja in starejše bralke iz kluba v kraju in/ali v domu starejših; učenke 3. triletja, starši in učiteljice, dijakinje in profesorice; srednješolke in njihove profesorice). Prvi dve leti so sodelovale tudi študentke Pedagoške fakultete Univerze Maribor, ki so brale starostnikom v domovih starejših predvsem po Štajerskem. Vsako leto se pridruži tudi nekaj skupin iz projekta Modro brati in kramljati Mestne knjižnice Kranj, ki eno svojih rednih srečanj namenijo MG-branju starostnic in mladih bralk. V tem šolskem letu, ko smo v branje ponudili tudi nekaj lažjih literarnih del, pa se je pridružilo nekaj skupin učenk nižjih razredov in njihovih staršev. V projekt so vključeni tudi otroci s posebnimi potrebami (iz šole s prilagojenim programom).

Tudi po številu bralk in starostni strukturi so skupine zelo raznolike. MG-projekt namreč ne priporoča ne števila udeleženk ne deležev bralk glede na starost; tako so na posameznih bralnih srečanjih deleži zelo različni, v skupnem končnem poročilu pa je, razen v prvem poskusnem šolskem

letu, število mladih bralk vendarle približno enako številu starejših (glej preglednico).

Bralci in/ali bralke?

Vse vodje bralnih skupin so ženske, predvsem šolske knjižničarke in mentorice bralne značke (le ena je učiteljica telesne vzgoje). Samo eno šolsko leto je v MG-branju sodeloval en mentor. V večini primerov vodi MG-skupino koordinatorica, ki ponekod sodeluje z eno ali več učiteljicami; včasih tudi s šolsko psihologinjo ali pedagoginjo, če je to dobrodošlo glede na temo obravnavane knjige. Če so v skupini mlade bralke iz šole, starejše pa iz splošne knjižnice, sodelujeta knjižničarki iz obeh ustanov, ponekod tudi »zunanje« voditeljice bralnih skupin odraslih; kadar MG-srečanja potekajo v domu starejših, sodelujejo delovne terapevtke idr.

V obrazec za poročilo nismo vnesli vprašanja o tem, koliko je fantov med mladimi in koliko moških med odraslimi (starejšimi) bralci. V našem primeru gre za bralnosposobujevalni projekt (in ne za anketo ali raziskavo). Vsekakor smo si želeli s projektom pritegniti tako mlade/odrasle bralke kot bralce, a kaže, da smo bili mnogo uspešnejši

pri vključevanju bralk. Iz poročil o bralnih srečanjih, ki jih vsa skrbno obdelamo, namreč lahko ocenimo, da v projektu bere okrog 90 % žensk (torej le okrog 10 % moških). V nadaljevanju prispevka zato podatkov ne ločujemo glede na spol.

KAKO BEREJO

Koordinatorice izbrano knjigo vnaprej razdelijo bralkam, če je le mogoče, vsaki svoj izvod. Po določenem času se zberejo na srečanju in se o prebranem pogovarjajo. Tudi oblike srečanj prepuščamo MG-skupinam. Le-te so zato zelo različne: vodeni pogovori oz. izmenjava mnenj o knjigi, okrogla miza, pesniška matineja idr.; obogatene so s socialnimi igrami, pogosti so dramatizirani odlomki, plakati, likovni odlomki, kratki videi, glasbena spremljava idr.; včasih je srečanje izvedeno kot predstava za druge učenke na šoli, kot del kulturnega dneva, Noči knjige,

“

Rad berem

različne knjige. Čtivo je lahko lahko, nenaporno, lahko poučno. Prebrano potem z veseljem priporočam mladim, starejšim in še starejšim. In kar je bistveno: zaradi vsebine se ne razburjam, kot se ob dnevnem tisku!

Lado, 85 let

”

1 Glede na to da je v šolah več učiteljic kot učiteljev, pa tudi več učenk kot učencev (tudi med vključenimi v MG-projekt je več koordinatoric, učiteljic, knjižničark, psihologinj, učenk in dijakinj ter starejših žensk, upokojenk idr. kot ustreznih predstavnikov moškega spola), so v članku generično uporabljene ženske slovnične oblike, ki označujejo tudi moške.

praznovanje 2. aprila itd.; srečanje izvedejo tudi v bližnji splošni knjižnici, povežejo z obiskom lokalnega muzeja, celo z izletom idr. Na srečanjih zelo pogosto postrežejo s piškoti in čajem; ponekod jih imenujejo kar knjižne čajanke.

Koordinatorice poročila o posameznih MG-srečanjih objavljajo na domačih straneh svojih ustanov, torej šol in splošnih knjižnic; v nekaterih krajih jim nekaj pozornosti namenijo tudi lokalni mediji, vsaj na začetku in/ali na koncu šolskega leta.

Vsaka bralka obdrži izvod prebrane knjige, ki so jo že obravnavale na skupnem srečanju. Ta darovana knjiga je mnogim tako spodbuda kot tudi nagrada za sodelovanje. V zadnjem šolskem letu, ko se je projekt razširil, smo predlagali, da bi obdarovanje s knjigami malo omejili (morda po eno knjigo vsaki bralki za sodelovanje v šolskem letu).

“

Običajno

berem sama in se o prebranem ne pogovarjam z mamo – imava preveč različne okuse in mnenja. Težko rečem, da veliko berem konkretne knjige (čeprav občasno »padem« v kakšno serijo fantastičnih knjig) – več pa priročnike za videoigre in objave na forumih ...

Ana Marija, 23 let

”

KAJ BEREJO

V branje vključujemo mladinske knjige iz zbirke Zlata bralka, zlati bralec Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS (3) in iz projekta Rastem s knjigo Javne agencije za knjigo RS (4). Knjige bralke dobijo brezplačno. Koordinatorice praviloma prebrane knjige po bralnem srečanju pustijo bralkam.

Že lani so skupine 21 (17 %) srečanj izvedle s knjigami, ki niso bile del zbirk, vključenih v MG-projekt. (Bralne skupine so del našega MG-projekta, če v branje vključijo vsaj eno knjigo iz našega nabora.)

Ker smo predvsem v skupinah, ki sodelujejo že peto leto, fonde namenskih knjig MG-projekta že izčrpali, smo za šolsko leto 2018/2019 za primerne

naslove naprosili založbe, ki so s svojimi donacijami MG-projekt še obogatile.

KOLIKO BEREJO

Šolsko leto	Število skupin	Število srečanj	Število knjig mladi bralci	Število knjig odrasli bralci	Število knjig skupaj
2014/2015	11	50	341	437	778
2015/2016	21 (91 % porast)	72 (44 % porast)	604 (77 % porast)	652 (49 % porast)	1256 (62 % porast)
2016/2017	30 (43 % porast)	104 (44 % porast)	825 (37 % porast)	850 (30 % porast)	1675 (33 % porast)
2017/2018	45 (50 % porast)	136 (31 % porast)	1028 (25 % porast)	1023 (20 % porast)	2051 (22 % porast)

► PREGLEDNICA: Primerjava števila skupin, njihovih srečanj ter števila prebranih knjig v šolskih letih 2014/2015, 2015/2016, 2016/2017 in 2017/2018

2018/2019: Podatki niso na voljo, projekt v času oddaje prispevka v tem šolskem letu še ni zaključen.

Zanimanje za projekt iz leta v leto narašča, prav tako število MG-skupin. Toda v prvem poskusnem letu so se skupine srečevale po 4- do 5-krat, v naslednjih pa povprečno po 3-krat na leto. Poleg tega je na posameznih bralnih srečanjih vsako leto povprečno manj udeleženk. Opažamo tudi, da nekatere skupine sodelujejo v projektu le z dvema ali celo samo z enim srečanjem (npr. v Noči knjige); ocenjujemo, da se v projekt vključijo zato, da tako pridobijo knjige za nagrado svojim bralkam.

Bralke so največ brale naslednje knjige:

Največ bralk, tako mladih kot odraslih (starejših), je bralo (in dobilo v dar) pesniški zbirki Saše Vegri *Naročje kamenčkov* in Andreja Rozmana Roze *Izbrane Rozine v akciji*, najbrž predvsem zato, ker je bilo na voljo dovolj izvodov in ker sem jih uporabljala v bralnih delavnicah na prvih srečanjih tistih MG-skupin, ki so me povabile kot gostjo. S poezijo je v bralni delavnici pogosto lažje delati kot s proznimi deli in obsežnejšimi mladinskimi romani. Sicer pa sta v samem vrhu prebranih knjig romana Vinka Möderndorferja *Kot v filmu* in *Kit na plaži*, nato Janje Vidmar *Otroci sveta*, Marjan Moškrič *Sanje o belem štrpedu*, Slavka Pregla *Geniji brez hlač*, tudi *Album 14/15/16* idr. Naj poudarimo, da je število prebranih izvodov knjig odvisno ne le od zanimanja bralk, ampak tudi od naše ponudbe (izvodov posameznih naslovov, ki jih imamo na voljo). Npr. povpraševanje po pesniški zbirki Toneta Pavčka *Pavček.doc* ali po romanu Damijana Šinigoja *Iskanje Eve* je bilo veliko večje, kot je bilo na voljo knjig.

Na splošno velja, da skupine pogosteje berejo knjige, ki so bile v projektu Rastem s knjigo ali v zbirki Zlata bralka, zlati bralec v preteklem letu, knjige torej, ki so jih dobili vse učenke 7. razreda OŠ in dijakinje 1. letnika srednjih šol ali zlate bralke v OŠ. Te knjige so pogosto tudi prejemnice nagrade večernica. V vseh primerih gre za kakovostne knjige, za katere so koordinatorice naših skupin vedele oz. so jih poznale že pred izvajanjem MG-projekta in imajo morda tudi kak izvod več v šolski knjižnici.

Med ponujenimi knjigami so manj iskani zahtevnejši mladinski romani, npr. Suzane Tratnik *Ime mi je Damjan*, Dušana Dima *Distorzija*; vendar to ne velja za roman Igorja Karlovška *Gimnazijec*. Presenetljivo je, da bralke manj pritegnejo zbirke s krajšimi proznimi deli, npr. Cvetke Bevc *Desetka* in antologija sodobne slovenske mladinske kratke proze z naslovom *Album 14/15/16*, kar pa spet ne velja za že omenjeno zbirko zgodb *Otroci sveta* Janje Vidmar. Tudi za pesniške zbirke načeloma velja, da so manj zaželenne. Toda prav pesniške zbirke sem – kot že rečeno – uporab-

ljala v bralnih delavnicah in v teh skupinah so bile potem zelo lepo sprejete, koordinatorice pa navdušene, da je mogoče s poezijo tako dobro delati tako z mladimi kot odraslimi (starejšimi) bralkami. Presenetljivo malo zanimanja in mešan odziv je doživela knjiga v stripu *Živalska kmetija*, ki jo je po Orwelovi predhodnici napisal Andrej Rozman Roza in ilustriral Damijan Stepančič (mladim bralkam je bila težje dostopna vsebina, starejšim pa strip). Mlade bralke s starejšimi zadržano delijo mnenja o knjigah, v katerih je dogajalni čas in prostor Jugoslavija, npr. Janje Vidmar *Pink* in Gorana Vojnovića *Moja Jugoslavija*. Presenetljivo malo zanimanja je tudi za poučne knjige, npr. *Noordung.doc*, Iztoka Iliča *Pota knjige*, Mira Cerarja *Osnove demokracije* idr.

Zdi se, da je med mladimi in odraslimi (starejšimi) bralkami najbolj uspešna izmenjava izkušenj o prebranih mladinskih romanah, ki obravnavajo sodobnejše probleme mladih. Toda problemi vendarle ne smejo biti posebno težki (tudi tabuiziranim temam se raje izogibajo), dobrodošlo je vsaj malo humorja. Do neke mere podobno sliko kaže izbor knjig, po katerih skupine posežejo zunaj našega nabora (npr. Teja Rosa: *Skrivnost Zajčeve graščine*, R. J. Palacio: *Čudo*, Mary Amato: *Kitara za dva* in dela Johna Greena v slovenskem prevodu).

V tem šolskem letu so koordinatorice – tudi na naš predlog zaradi lanskega Evropskega leta kulturne dediščine in leta Ivana Cankarja – več izbirale med ljudskim slovstvom in med črticami Ivana Cankarja.

Naj še enkrat opozorimo na navdušenje nad zbirko Janje Vidmar z naslovom *Otroci sveta*. Ta s fotografijami Benke Pulko predstavlja življenjske zgodbe otrok iz deprivilegiranih okolij z različnih koncev sveta, ki sporočajo o sodobnih pereh problemih, ozaveščajo, vzbujajo empatijo in opozarjajo na pomen medkulturnega sožitja.

ZA KONEC

Vse koordinatorice poročajo, da so MG-srečanja zanimiva tako za mlade kot za odrasle (starejše) bralke. Hvalijo izbor knjig, ki so skoraj vse primerne za izmenjavo mnenj med različnimi generacijami. Skupine, ki sodelujejo v projektu vse od začetka, si želijo več novih naslovov. Praksa pri izvedbi MG-srečanj je zelo raznolika, skupine uporabljajo različne oblike in pristope. Ponekod se pogovarjajo o izbra-

“

Rada berem,

ampak ne knjig,
v katerih se odrasli trudijo
posnemati jezik mladih.

Te me običajno ne
prepričajo.

Ela, 18 let

”

ni knjigi primerjalno z drugimi knjigami. Zgodilo se je, da je skupina isto delo obravnavala na dveh srečanjih. Pa tudi to, da so na enem srečanju obravnavale dve ali celo tri knjige (kar pa najbrž ne omogoča bolj poglobljenega pogovora). Projekt hvalijo, ker omogoča sproščeno neformalno izmenjavo mnenj o prebranih knjigah in obenem spodbuja poglobljeno branje. Poudarjajo pomen medsebojnih odnosov, ki se utrjujejo med generacijami v bralnih skupinah. Hvaležni so za darovane knjige in po navadi načrtujejo, da se bodo MG-projektu priključili tudi v naslednjem šolskem letu.

V začetku je za sodelovanje težko pridobiti tako mlade kot odrasle bralke, težko je uskladiti termine za srečanje, mladim zmanjkuje časa za branje, pa tudi nekaj zadreg imajo druga pred drugo. Ko pa se ujamejo, so izkušnje pozitivne. Na mlade gotovo dobro vpliva to, da vidijo svoje starše, stare starše in učiteljice, da berejo in razmišljajo o literaturi (branje je vseživljenjska dejavnost!). Starši so veseli, ko slišijo mnenja svojih otrok; na srečanjih se pogovarjajo o različnih rečeh tako, kot se doma redkokdaj. MG-srečanja so učiteljicam včasih dobri primeri za delo z mladimi: »Kar me vedno znova preseneča, je predvsem to, da tako globoko razmišljajo o prebrani vsebini, saj tega ne opazimo v razredu, ko imamo opravka samo z učenjem.« Starejšim MG-srečanja zagotavljajo občutek sprejetosti in pomembnosti, lajšajo jim osamljenost ter krepijo duševno zdravje: »S to urico ste mi polepšali cel teden!« in »Počlaščena sem, da lahko sodelujem z mladimi. Potem mislim, da sem tudi sama mlajša in bolj koristna.«

Z MG-projektom najbrž nismo pridobili veliko novih bralk: nismo prepričali veliko nebralk, da bi se vključile, in nismo pridobili (dovolj) fantov/moških, da bi (več) brali. Dosegli pa smo medgeneracijsko povezovanje in razumevanje, kar je eden od trendov tudi na področju branja: mladi in odrasli (starejši) berejo iste knjige in se pogovarjajo o njih!

OPOMBE

(1) Projekt sva zasnovali dr. D. Haramija, UM PEF in FF, in mag. T. Jamnik.

(2) Končna poročila MG projekta za posamezna šolska leta so dostopna na: <https://www.bralnaznacka.si/sl/medgeneracijsko-branje/>.

(3) Zbirka Zlata bralka, zlati bralec Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS: <https://www.bralnaznacka.si/sl/darilne-knjige/zlata-bralka-zlati-bralec-20172018/>.

(4) Projekt Rastem s knjigo Javne agencije za knjigo RS: <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>.